

Nr 25

Näringsutskottets betänkande i anledning av motioner angående de multinationella företagen.

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels motionen 1971: 1064 av herr Antonsson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana direktiv för den tidigare begärda utredningen angående de multinationella företagens beskattning att i uppdraget inryms även kartläggning av dessa företags betydelse och omfattning i den svenska ekonomin samt deras agerande i förhållande till olika inrikespolitiska handlingslinjer och mål i enlighet med vad som anförs i motionen,

dels motionen 1971: 1084 av fru Nettelbrandt m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att utreda de multinationella företagens konsekvenser för svensk samhällsutveckling och ekonomisk politik och att överväga åtgärder för att åstadkomma en bättre anpassning av deras verksamhet till svenska politiska krav.

Motionerna

I båda motionerna erinras om att den internationella företagsamheten under senare år visat stark tillväxt. Motionärerna anger först vissa fördelar med denna utveckling för att därefter övergå till att behandla dess nackdelar. De understryker risken för en svårkontrollerbar maktkoncentration till de multinationella företagen och för negativa verkningar exempelvis i fråga om vårt lands möjligheter att föra en självständig ekonomisk politik, en aktiv arbetsmarknads- och regionalpolitik och en radikal miljöpolitik. Risken för konkurrensbegränsande verkningar påtalas också liksom risken för att multinationella företag står främmande för strävanden mot fördjupad arbetsdemokrati och förbättrad arbetsmiljö.

De problem som sammanhänger med de multinationella företagens verksamhet kan knappast lösas fullständigt annat än genom internationella överenskommelser, sägs det i motionen 1971: 1084. I avvaktan på att pågående utredningar på det internationella planet slutförs bör på det nationella planet vidtas åtgärder för att förändra lagstiftningen så att

nackdelar som följer av de multinationella företagens verksamhet i möjligaste mån elimineras. Liknande synpunkter anförs i motionen 1971: 1064.

Tidigare behandling av frågan

Vid 1970 års riksdag väcktes en motion vari begärdes skyndsamt till sättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att överväga åtgärder i syfte att förhindra en från samhällets och demokratins synpunkter icke önskvärd maktkoncentration hos multinationella företag i vårt land. Motionen avslogs av riksdagen efter att ha avstyrkts av bankoutskottet (BaU 1970: 58). Utskottet — som uttryckte förståelse för motionärernas synpunkter — hänvisade till att utredningsarbete på området igångsatts inom OECD, att industridepartementet ägnade uppmärksamhet åt frågan och att åtskilliga av de berörda problemen aktualiserades i pågående förhandlingar inför kommande överläggningar med EEC.

Tidigare samma år hade riksdagen på förslag av bevillningsutskottet (BeU 1970: 53) hos Kungl. Maj:t hemställt om en utredning av de multinationella företagens beskattningsförhållanden.

Utredningsdirektiv

Chefen för industridepartementet har den 16 april 1971 enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t utfärdat tilläggsdirektiv till *koncentrationsutredningen* (ordförande: professor Guy Arvidsson) angående en undersökning av »de internationella företagen». I dessa direktiv anförs följande:

Mycket tyder på att de stora internationella företagen med dotterföretag i många länder får en allt betydelsefullare roll i världsekonomin. Dessa företag synes öka sina andelar av sådana produkter, som är intressanta från tillväxtpunkt. Genom att de är etablerade i många länder kan de snabbt sprida ny teknik och marknadsföra nya produkter internationellt. Av samma skäl är de normalt mycket välinformerade och kan reagera snabbt på förändringar i avkastningen på investeringar och försäljning i olika länder. De internationella företagens snabba tillväxt innebär en form av ökad ekonomisk integration mellan marknadsekonomierna som påverkar förutsättningarna för enskilda länders ekonomiska politik och näringspolitik. Genom sin storlek, flexibilitet och finansiella styrka kan dessa företag skapa särskilda problem även för högt utvecklade industriländer.

Mot denna bakgrund finner jag det angeläget att en undersökning genomförs av konsekvenserna för svensk ekonomi och ekonomisk politik av de internationella företagens växande betydelse. Undersökningen bör även omfatta internationella företag med svenskt ursprung.

Undersökningen bör ge en översikt över olika typer av internationella företag och deras andelar av produktion och marknader på olika områden, i första hand i Sverige. Tendenserna i utvecklingen är därvid av

särskilt intresse. Vidare bör undersökningen omfatta en analys av orsakerna till de internationella företagens framväxt och belysa den roll som bl. a. stordriftsfördelar, produktsammansättning och monopolsträvanden kan spela därvidlag.

Den centrala problemställningen för utredningen bör vara vilka effekter utvecklingen mot allt flera och större internationella företag har och kan komma att få på den svenska ekonomin. Analysen härav bör omfatta frågan vilken inverkan denna utveckling kan få på möjligheterna att uppnå nationella ekonomisk-politiska och näringspolitiska mål i fråga om bl. a. ekonomisk stabilitet och tillväxt samt inkomst- och förmögenhetsfördelning.

Utskottet

I de båda föreliggande motionerna framställs önskemål om en utredning angående de multinationella företagens betydelse för den svenska ekonomin och för den svenska samhällsutvecklingen i stort. I första hand erfordras, anförs det, en kartläggning av utländska företags etablering i Sverige, men därutöver bör fördelar och nackdelar med de multinationella företagens verksamhet utredas och åtgärder övervägas som kan åstadkomma att denna verksamhet bättre anpassas till samhällsutvecklingen och den ekonomiska politiken i vårt land. I motionen 1971: 1064 föreslås att uppgiften skall inrymmas i uppdraget för den av 1970 års riksdag begärda utredningen av de multinationella företagens beskattningsförhållanden, medan i motionen 1971: 1084 begärs att en särskild parlamentarisk utredning skall tillsättas för ändamålet.

Såsom redovisats i det föregående har koncentrationsutredningen nyligen fått tilläggsdirektiv enligt vilka den skall verkställa en undersökning rörande »de internationella företagen». Utredningsuppdraget synes i stort sett motsvara de önskemål som motionärerna framfört.

Motionärerna uttalar att den av dem begärda utredningen bör vara parlamentarisk. Utredningen rörande de multinationella företagens skatteförhållanden verkställs av en arbetsgrupp inom finansdepartementet och gäller väsentligen frågor av rent skatteteknisk natur. Koncentrationsutredningen, som erhållit det ovan angivna utredningsuppdraget, har inte parlamentarisk sammansättning. Det är enligt utskottets mening motiverat att uppdraget, som — helt i överensstämmelse med motionärernas intentioner — till betydande del avser en kartläggning av den berörda företagskategorin, har lämnats till koncentrationsutredningen. Det torde kunna förutsättas att Kungl. Maj:t på ett senare stadium prövar frågan om en utvidgning av ramen för utredningsarbetet.

Aberopande vad här anförts hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionerna 1971: 1064 och 1971: 1084.

Stockholm den 18 maj 1971

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svanberg (s), Regnéll (m), Bengtsson i Landskrona (s), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Haglund (s), Andersson i Storfors (s), Rask (s), Ericsson i Åtvidaberg (fp), Blomkvist (s), Sjönell (c), Svensson i Malmö (vpk), Jonsson i Husum (s), Hovhammar (m) och fru Hambraeus (c).